

architektury, rzeźby, fotografował stroje ludowe, chłopów przy pracy itp. Powstało w ten sposób archiwum o dużej wartości naukowej. Większość bowiem zdjęć Świeżego stanowi dziś dokument jedyny i niepowtarzalny.

Poza pracą naukową J. Świeży prowadził jako etnograf bardzo żywą i rozległą działalność społeczną. Był długoletnim prezesem Lubelskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, członkiem Towarzystwa Teatrów i Chórów Ludowych, współpracował blisko z Muzeum Lubelskim, Wydziałem Kultury WRN i lubelskim Domem Kultury, pomagał w organizowaniu konkursów i wystaw sztuki ludowej, wygłaszał na terenie Lublina i województwa mnóstwo odczytów i pogadanek na tematy etnograficzne, współpracował z zespołami pieśni i tańca,

projektując dla nich stroje ludowe. Zasięgą Świeżego było wskrzeszenie i wprowadzenie na scenę stroju krzaczonowskiego, który stał się dziś reprezentacyjnym ubiorem ludowym Lubelszczyzny.

W roku 1960 Janusz Świeży nawiązał bliższy kontakt z Katedrą Etnografii i Etnologii UMCS w Lublinie, gdzie prowadził naukę rysunku dla studentów, zdobywając sobie, dzięki walorom osobistym i niezwykłej sumienności w pracy, ogólną sympatię wśród kolegów i uczniów. Zgon J. Świeżego, który po krótkiej nieuleczalnej chorobie nastąpił w dniu 9 października 1962 r., okrył głęboką żałobą wszystkich, którzy kiedykolwiek zetknęli się z tym wartościowym i do głębi dobrym człowiekiem.

Roman Reinfuss

K R O N I K A

Opieka nad plastyką ludową sprawowana w 1962 r. przez Zespół do Spraw Sztuki Ludowej MKiS koncentrowała się, podobnie jak w latach ubiegłych, głównie na zagadnieniach organizacji wystaw i konkursów, przydzielaniu stypendiów szczególnie uzdolnionym twórcom ludowym oraz udziałem w konferencjach, zjazdach itp., poświęconych sprawom związanym ze sztuką ludową.

W ciągu roku zorganizowano ogółem 24 konkursy i wystawy. Przyznano 180 nagród na sumę 144 600 zł. Zakupiono na wystawach 969 eksponatów dla muzeów za sumę 204 950 zł. Przyznano 64 stypendia na sumę 100 300 zł.

Kontynuowano również ścisłą współpracę z CPLiA i PTL.

Z inicjatywy lub przy pomocy Zespołu prowadzone były penetracje terenu i badania sztuki ludowej. Na terenie woj. olsztyńskiego przeprowadzono przygotowania do konkursu pamiątkarstwa; na terenie woj. poznańskiego i bydgoskiego prowadzone były badania przygotowawcze do wojewódzkich wystaw sztuki ludowej; przy pomocy Zespołu Muz. Etnograficzne we Wrocławiu przeprowadziło na terenie Dolnego Śląska badania współczesnej plastyki obrzędowej, a Woj. Gdańsk wykonał dokumentację hafciarstwa kaszubskiego w celu przygotowania retrospektywnej wystawy haftu.

Konferencje, zjazdy

Doroczny, ogólnopolski Zjazd PTL odbył się w 1962 r. w Łańcucie w dniach od 28 do 30 września. Tematyka naukowa Zjazdu poświęcona była zagadnieniom ludoznawstwa Rzeszowszczyzny. Wygłoszone zostały następujące refe-

raty: prof. dra Józefa Burszty „Podłoże historyczne kształtowania się kultury ludowej wsch. Rzeszowszczyzny”, doc. Franciszka Kotuli „Typy budownictwa wiejskiego w Rzeszowskim”, dr Olgi Gajekowej i mgr Jadwigi Kleczkowskiej „Problemy etnograficzne i folklorystyczne w nauczaniu języka polskiego” oraz kilka komunikatów naukowych (mgr Antoni Kunysz „Badania nad średniowiecznym osadnictwem Rzeszowszczyzny”, Jan Micał „Ludowe zespoły weselne w Łańcuckim”, mgr Teresa Szetela „Lasowiackie piecice malowane”, mgr Irena Kłak „Współczesne garncarstwo ludowe w powiecie łańcuckim”, dr Władysław Balicki „Lecznictwo ludowe w rejonie łańcuckim” i „Zbiory etnograficzne z terenu łańcuckiego”); ponadto złożono informacje o pracach muzeów w Przemyślu, Sanoku, Rzeszowie i Jarosławiu.

W czasie Zjazdu otwarta została pierwsza ekspozycja Muzeum Regionalnego Ziemi Łańcuckiej w Łańcucie, powstałego z inicjatywy PTL, oraz pokonkursowa wystawa ceramiki ludowej z Medyni Głogowskiej, Pogwizdowa i Zalesia (recenzję wystawy zamieścimy w nrze 3/4).

*

Narada rzeźbiarzy ludowych współpracujących z CPLiA odbyła się w dniach 4 i 5 grudnia w Warszawie. Celem zorganizowanej przez CPLiA pierwszej tego typu imprezy było omówienie wspólnie z samymi twórcami problemów artystycznych i warsztatowych ich pracy, sytuacji materialnej i warunków bytowych, a także spraw związanych ze sprzedażą rzeźb przez CPLiA w kraju i za granicą.

Podczas narady pokazano liczne prace rzeźbiarzy przywiezione przez nich do CPLiA. W pierwszym dniu narady odczyt dla przybyłych 30 rzeźbiarzy wygłosił prof. dr Tadeusz Seweryn. W drugim dniu dokonano przeglądu i oceny przywiezionych prac, po czym nastąpiła dyskusja, którą zapoczątkowała dłuższa wypowiedź red. A. Jackowskiego. Zebrani wysłuchali również podczas narady wypowiedzi przedstawicieli CPLiA na temat organizacji zakupów, spraw surowca itd. Organizatorzy umożliwili twórcom ludowym zwiedzenie Warszawy oraz zbiorów sztuki ludowej w Muz. Kultur Ludowych w Młocinach. Rzeźbiarze zamieszkali w Domu Chłopa. Po obradach rzeźbiarze udzielali wywiadów dziennikarzom i sprawozdawcom Radia. Nakręcono również film dla Telewizji i dla Kroniki Filmowej. W obradach wzięli udział przedstawiciele Min. Kultury i Sztuki.

Wśród przybyłych na naradę rzeźbiarzy znaleźli się m. in. Ign. Kamiński, Jan Łamecki, Marian Ruszkowski, Stanisław Dużyński, Wincenty Krajewski, Feliks Czajkowski, Zygm. Skrętowicz, Teofil Kożuchowski, Wiktor Rysio, Adolf Milczanowski, A. i B. Grabscy.

Konkursy i wystawy

Wystawa sztuki ludowej pow. brzezińskiego eksponowana była w październiku i listopadzie w Brzezinach, a następnie przeniesiona została do Tomaszowa Mazowieckiego. Wystawę poprzedziły badania terenowe zorganizowane przez Muzeum Etnograficzne w Łodzi i w Tomaszowie Maz. Ogółem zgromadzono ponad 500 zabytkowych i współczesnych eksponatów z dziedziny tkactwa, garncarstwa, zdobnictwa wnętrza, stroju. Wysta-

wa połączona była z konkursem na eksponaty współczesne. Pierwsze nagrody — ufundowane przez Min. Kult. i Szt. oraz Wydz. Kult. WRN i PRN — przyznano Józefie Wojciechowskiemu z Zawady (za wycinanki), Józefowi Butkiewiczowi z Tomaszowa Maz. (za ceramikę) i Mieczysławowi Kubackiemu z Godaszewic (za pisanki), a także Agnieszce Karpiowej z Łaznowa (za kołacz weselny). Z okazji wystawy wydano katalog.

*

Wojewódzki Dom Twórczości Ludowej i Wydział Kultury PWRN w Gdańsku zorganizowały wystawę pt. „Sprzęt tradycyjny i sztuka ludowa Powiśla”. Wystawę pokazano w gmachu PDK w Kwidzynie (w październiku i listopadzie), a następnie (w grudniu) przeniesiono ją do Elbląga. Zestaw eksponatów zgromadzonych na wystawie stworzył możliwość założenia muzeum regionalnego. Wśród blisko 500 eksponatów znalazło się wnętrze chaty z umeblowaniem i wyposażeniem gospodarskim, wyroby ozdobne z żelaza, plecionki, sprzęt rybacki. 30 twórców współczesnych nadesłało na wystawę rzeźby, hafty, plecionki, malarstwo na szkle.

*

Wystawa sztuki ludowej Ziemi Płockiej otwarta była w Muzeum Płockim w październiku i listopadzie. Pokazano eksponaty przeważnie zabytkowe, pochodzące ze zbiorów muzealnych (Muz. Kult. Lud. w W-wie, Muz. Diec. w Płocku). Reprezentowane były: rzeźba w drzewie, meblarstwo, zdobnictwo wnętrza, ceramika, zabawki, stroje.

*

Objazdowa wystawa wycinanki kurpiowskiej czynna była w październiku w sali Ratusza Miejskiego w Pułtusku.

*

Wystawę kieleckiej ceramiki ludowej otwarto w Iłży w listopadzie. Wystawa zorganizowana — w ramach obchodów Roku Ziemi Kieleckiej — przez Wydział Kultury PWRN i cepeliowską Spółdzielnię „Chałupnik” w Iłży miała charakter retrospektywny, ze szczególnym uwzględnieniem dorobku artystycznego ludowych ceramików kieleckich z lat ostatnich. Pokazano zarówno wyroby garncarskie jak i rzeźby ceramiczne. Pierwszą nagrodę na wystawie otrzymał pamiernie Andrzej Rokita z Rędzina. Wśród 9 ceramików odznaczonych drugimi nagrodami znaleźli się m. in.: Stanisław Pastuszkiewicz, Franciszek i Tadeusz Bąbłowie, Konstanty Ciepielewski, Sta-

niśława Kosiarska. Z okazji wystawy wydano katalog.

*

Z końcem listopada otwarta została w lubelskim Klubie MPiK wystawa malarstwa Nikifora. Na wystawie zgromadzono kilkadziesiąt prac malarza oraz aktualne zdjęcia fotograficzne obrazujące codzienne życie i twórczość Nikifora. Odczyt o Nikiforze wygłosił mgr A. Jackowski. Wystawa, zorganizowana przez J. Ziółkowskiego, posiada wydany później (po zamknięciu ekspozycji) katalog.

*

Sztuka ludowa z powiatu Wysokie Mazowieckie pokazana była na wystawie otwartej w grudniu w Wysokiem Maz., zorganizowanej przez Muz. Okręgowe w Białymstoku i Wydz. Kult. PWRN. Była ona rezultatem penetracji terenowej przeprowadzonej w 80 miejscowościach. Zgromadzono ok. 100 eksponatów trzydziestu autorów — z zakresu tkactwa i stroju, plecionkarstwa, zabawkarstwa i sztuki obrzędowej.

*

Dnia 13.XII.1962 rozstrzygnięto konkurs na zdobnictwo w drewnie, obejmujący 26 wsi woj. krakowskiego. W konkursie wzięło udział 59 autorów, którzy nadesłali ok. 300 prac z zakresu rzeźby figuralnej, bednarstwa, snycerki, zabawkarstwa i plecionkarstwa. Otwarcie wystawy pokonkursowej przewiduje się w kwietniu br. Organizatorami konkursu byli: Pracownia Badania Plastyki Ludowej IS PAN i Wydz. Kult. WRN w Krakowie.

*

Dwudziesty, jubileuszowy konkurs na szopki krakowskie, zorganizowany przez Muz. Historyczne m. Krakowa, odbył się 14.XII.1962. Na konkurs nadesłano 73 szopki. Cztery równorzędne pierwsze nagrody przyznano: Zygmuntowi Grabarskiemu, Zbigniewowi Grzechowi, Ferdynandowi Sadowskiemu i Stanisławowi Paczyńskiemu. Recenzję z konkursu zamieszczamy na innym miejscu.

*

W grudniu rozstrzygnięty został w Lublinie konkurs na ludowe kowalstwo artystyczne woj. lubelskiego. Akcję konkursową prowadziły, w porozumieniu z Wydz. Kult. PWRN, krakowska Pracownia IS PAN i Muz. Lubelskie.

*

W salach woj. Domu Kultury w Szczecinie otwarta była w grud-

niu ub. r. i styczniu br. wystawa sztuki ludowej woj. szczecińskiego.

*

W Miami na Florydzie, w Muzeum of Modern Art, odbyła się w listopadzie wystawa współczesnej polskiej sztuki ludowej i prymitywnej. Ekspozycja obejmowała głównie rzeźbę w drzewie, tkactwo i malarstwo. Osobny dział wystawy stanowiły prace profesorów i wychowanków Liceum Technik Plastycznych im. A. Kenara w Zakopanem. Znaczną część eksponatów zakupiono do stałych zbiorów Muzeum. Z okazji wystawy wydano ilustrowany folder.

*

Muzeum Polskie w Chicago urządziło w listopadzie wystawę polskiej sztuki ludowej na wielkiej wystawie sztuki ludowej różnych narodów. W salach Muzeum odbyła się w tym samym czasie wystawa malarstwa na szkłe Heleny Roj-Ciaptakowej. Na wystawie zgromadzono 37 obrazów malowanych już w Chicago, gdzie Ciaptakowa przebywała u krewnych.

*

W listopadzie 1962 otwarto w Muzeum Historii Włókiennictwa w Łodzi wystawę norweskiej sztuki ludowej, zorganizowaną w ramach umowy kulturalnej polsko-norweskiej. Zgromadzono eksponaty ze wszystkich dziedzin norweskiej sztuki ludowej: rzeźbę i malarstwo, strój i tkaniny, meble i sprzęty gospodarskie, także wyroby ze skóry i rogu. W pierwszym kwartale br. wystawa pokazana będzie w Warszawie.

*

W salach Muzeum w Będzinie otwarta została z końcem 1962 r. wystawa sztuki ludowej Indonezji. Pokazano lalki z teatru marionetek i cieni, tkaniny batikowe, ozdobną broń itp. Eksponaty pochodzą z daru wybitnego polskiego uczonoego, botanika prof. dra Mariana Raciborskiego.

*

W ramach wymiany kulturalnej z Węgrami w dniach 5—20.X.1962 przebywał na Węgrzech dr Kazimierz Pietkiewicz, zapoznając się z badaniami nad sztuką ludową oraz z muzealnictwem etnograficznym. W czasie pobytu w Budapeszcie dr K. Pietkiewicz wygłosił w Muzeum Etnograficznym odczyt o polskiej sztuce ludowej.

*

Na wniosek Prezydium MRN w Krynicy Sąd w Muszynie postanowił ustalić akt urodzenia Nikifora. Na podstawie posiadanych informacji za datę jego urodzenia przyjęto — 1 stycznia 1895 r. Nadano Nikiforowi nazwisko Krynicki.